

FOKUS

SPRÅKLYDSANGER MED OPPGAVER

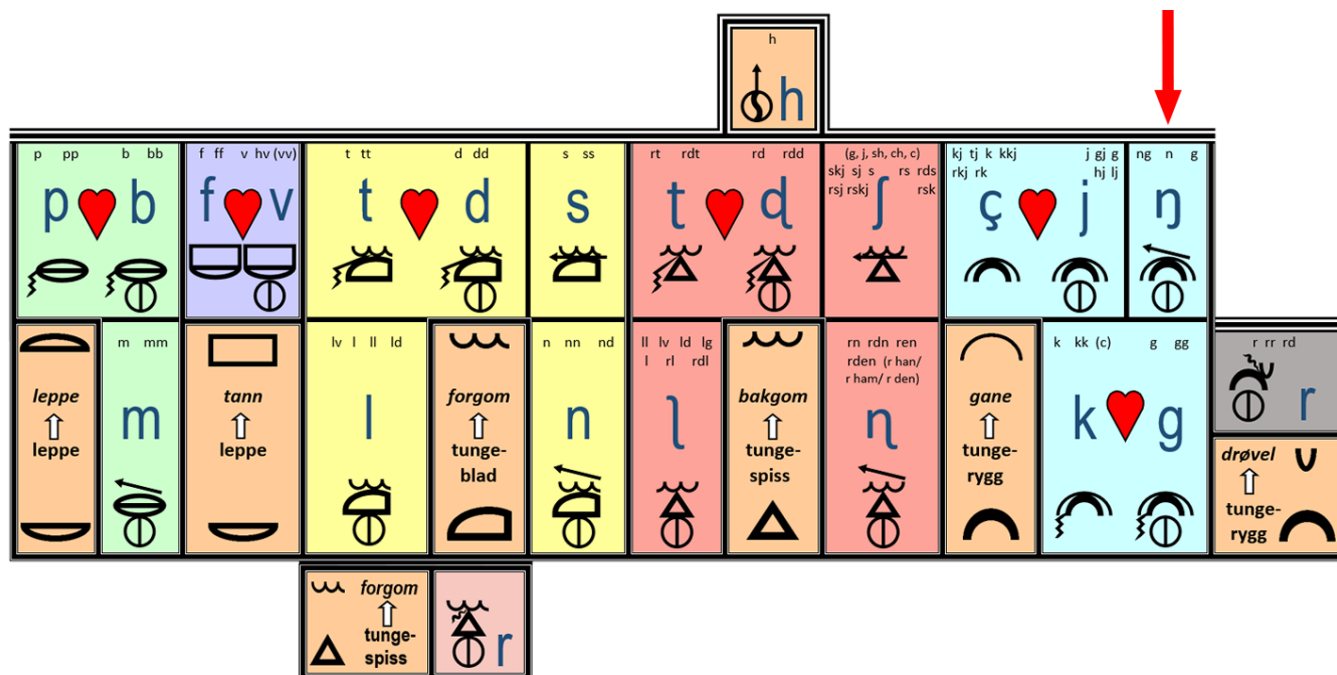
FOKUS B BOKSTAVLØSE LYDER

LESEKURS B STAVSKRIFT

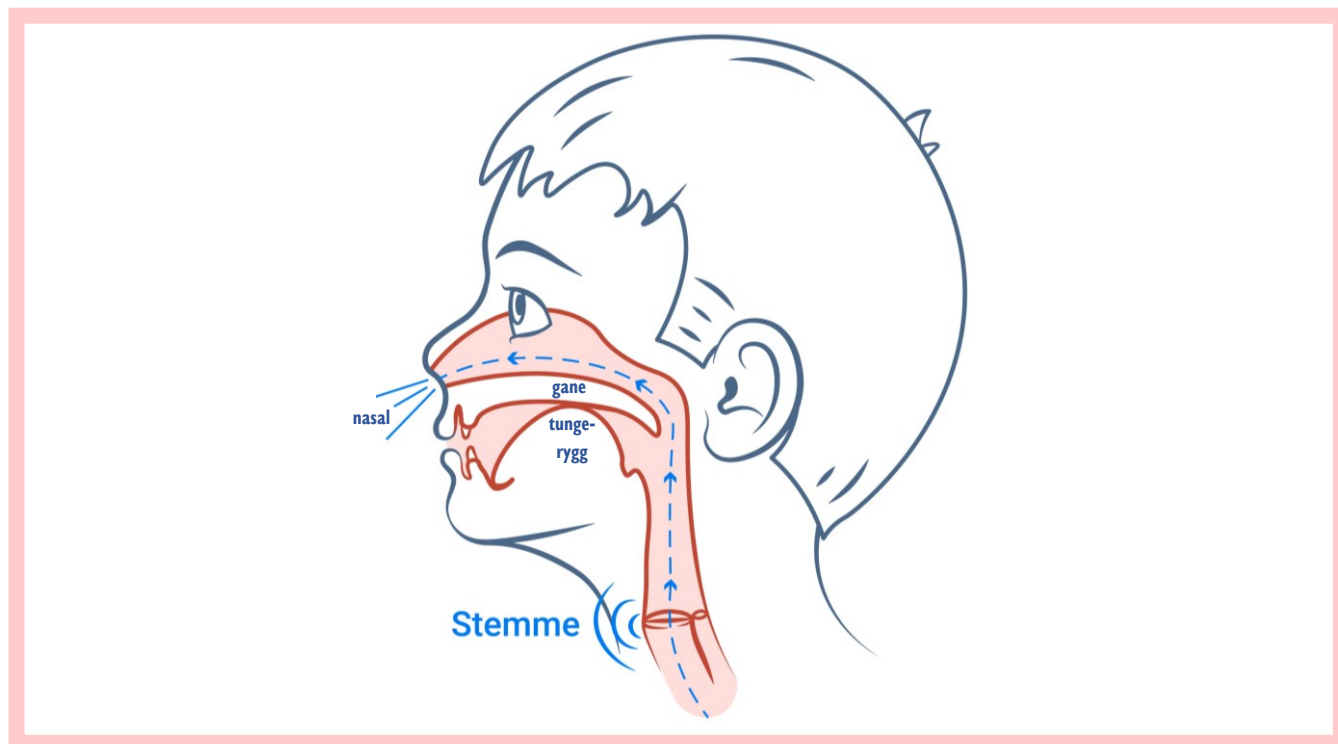
η-lyd med N foran K

Toril Karstad

Sjøgrønn leilighet: Ganelyder, η med N foran K

Lyden /η/ er en språklyd vi har i alle dialektene våre. Artikulasjonen varierer noe etter hvilke språklyder som forekommer i sammenheng med lyden. Etter lyse/fremre vokaler plasseres η lenger fram enn etter bakre vokaler. Lyden produseres ved at en presser tungeryggen mot ganen. Da blir det et fullstendig lukke inn til munnen, slik at lufta kommer ut gjennom nesa. Vi bruker stemmen.

Strek under stum bokstav = minus lyd

Forsidebildet er tegnet av Melissa Adéle Popkema.

Fokus er delvis utviklet ved hjelp av Extra-midler. Digitalisering av Fokus talesymbolfont og bilder av artikulasjon er lagd for TKKL av Øyvind Martinsen med midler fra stiftelsen Dam.

Fokus digital læringsressurs (fokus.no) har flere hefter og digitale oppgaver.

η med N foran K

η med N foran K-vers: sang nr. 43

Tekst: Toril Karstad, mel.: tradisjonell, komp og opptak: Øyvind Åge Berg,
vokal: Hanna Elisabeth Johansen, 9. kl., illustrasjoner: Lydia Madeleine Popkema 9. kl.

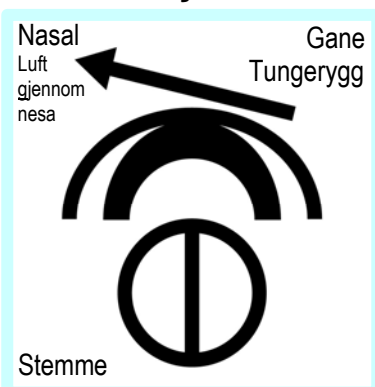

Kjenner du Venke?
Nå må du tenke!
Kjenner du onkel?
Han har en bank.
Sko'ne er blanke.
Beina er slanke.
Panna er rynket.
Ryggen er rank.

Tross spinkle ankler:
Onkel er flink
og hinker rundt en
stinkende mink.
Onkel, han blunker
til enkle munker.
Bokfinken får et vink.

Talesymbol:

Oppgave 1: Lytt til opptaket, og prøv å lære sangen.

Oppgave 2: Se på språklydhuset og finn η. Si η og kjenn etter uttalen. Forklar for noen hvordan du lager lyden med n foran k.

Oppgave 3: Sett ring rundt alle n foran k i sangen, og si η.

Oppgave 4: Les hele verset.

Strek under stum bokstav = minus lyd

Oppgave 5: Finn lyden n skrevet med symbolet n foran k.

Si lyden mens du tegner ring rundt symbolet (bokstavgruppa).
Tell opp til slutt hvis du har lyst.

bgreifædnkauvmnktupaip eiøubystpaimnkeivdejæjf
vhnkspgaudgævmnknktupaifeiynkstpaiæjfvhnkspg
audgtnkivdauvnkiøfe iøubnkvd ejæjfvhnkspgaudgty
nvknktupaipnklkøubystpdnkspgyainkbgråkvyeinktf
upiønkubysnka iænkågmenkivdejfvhnkspgaudtyaib
gråkvnktupaip l k ø feinkbygmejæjfvhaibgråkdaunkvl
mnktupaistpæfvhnkspgaunkyøeifædauvmnktupaie
iøubynkstpaieivnkdejæjfvhnkaibgrånkivyeifædnkm
nktupaip l knke iøubystpainkæågnkivejp aibgrånkinki

Jeg fant _____ stykker.

Øyvind Martinsen © Fokus

Oppgave 6a: Skriv η-ord med symbolet n foran k.

tenke

onkel

bank

blanke

slanke

rynket

Oppgave 6b: Skriv η-ord med symbolet n foran k.

rank

spinkel

ankel

flink

hinke

stinke

Oppgave 6c: Skriv η-ord med symbolet n foran k.

blunke

enkel

munk

bokfink

vink

vinke

Oppgave 6d: Skriv η-ord med symbolet n foran k.

lenke

anker

blinke

planke

synke

benk

Oppgave 7a: Skriv n-ord med symbolet n foran k i stavskrift.

tenke

onkel

bank

blanke

slanke

rynket

Oppgave 7b: Skriv n-ord med symbolet n foran k i stavskrift.

tanke

spinkel

ankel

flink

hinke

stinke

Oppgave 7c: Skriv n-ord med symbolet n foran k i stavskrift.

blunke

enkel

munk

bokfink

vink

vinke

Oppgave 7d: Skriv n-ord med symbolet n foran k i stavskrift.

lenke

anker

blinke

planke

synke

benk

Oppgave 8: Del opp i stavelser og tell språklyder i lj med N foran K-vers.

- a) Sett prikk under alle vokaler. Hver prikk markerer en stavelse.
- b) Tegn stavelsesbuer under hvert ord.
- c) Skriv antall **språklyder**, rett over hvert ord. Eksempler: Ordet kjenner har 7 bokstaver, men bare 5 språklyder, for kj er én lyd og nn er dobbel konsonant, med bare én lyd. Ordet rundt har 5 bokstaver, men bare 4 språklyder, for d-en er stum og har ingen lyd.

Kjenner du Venke? Nå må du
tenke! Kjenner du onkel? Han
har en bank. Sko'ne er
blanke. Beina er slanke.
Panna er rynket. Ryggen er
rank. Tross spinkle ankler:
Onkel er flink og hinker rundt
en stinkende mink. Onkel,
han blunker til enkle munker.
Bokfinken får et vink.

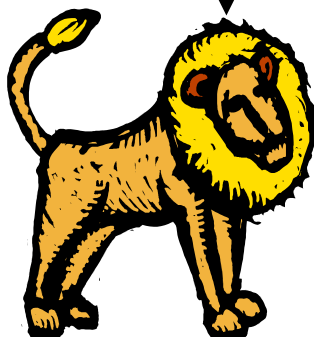
Til pedagogen: Vi deler ikke stavelser opp etter vanlige delingsregler, men sørger for at bokstaver som representerer én språklyd, havner i samme gruppe. Siden lærer vi elevene vanlige delingsregler ved bindestrek.

Oppgave 9a: Les ord med n foran k, og legg bokstavkort.
NB: Alle ord med n har kort vokal, men ingen har dobbel konsonant.

1	2	3	4
enkelte tenke onkel bank rynke rank ankel anke banke mink	hinke en tank enkel fink vinke et vink lenke benk anker	minke sanke ynke synke sank sunket spinkel sinke manke	senke tanke dynke funke vinkel hank enke øyenblink jenka dans

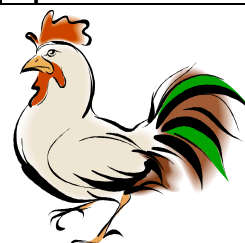
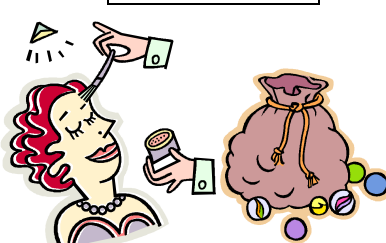
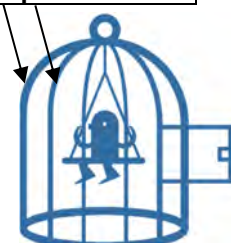
John Woodhouse Audubon, Wikimedia Commons

Anna Jemine, 4.kl.

Oppgave 9b: Les ord med n foran k, og legg bokstavkort.

1	2	3	4
flink blank planke klinke	blink stinke drink sprinkler	blinke instinkt stank sminke	klynke dørklinke klinkekuler spankulere

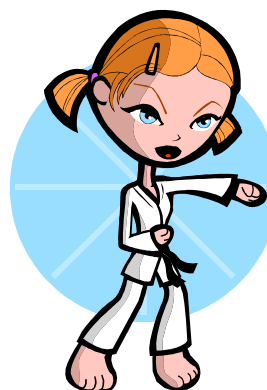
Oppgave 10: Fullfør fortellingen.

Ta en titt på bilde 1 på side 3. Les innledningen på historien, og fullfør fortellingen.
 Velg ut minst fire ord fra oppgave 9, og flett dem inn i historien. Lag overskrift.

En dag er onkel Frank på vei hjem fra banken. «Hei, Venke-jenta mi!» blunker onkel. «Hvor skal du? Du er blankskurt og nysminket, ser jeg!» «Jeg skal på bursdag til Katinka. Kunne du tenke deg å kjøre meg? Jeg er så forsinket!» «OK», svarer onkel Frank. «Jeg skal bare fjerne den planken fra dammen først!» Onkel bøyer seg og strekker armen mot det blanke vannet.

Mørkegrå ord er vanlige.

Kjenner du
Venke?

Nå må du tenke!

Kjenner du
onkel?

Han har en bank.

Sko'ne er blanke.

Beina er slanke.

Panna er rynket.

Ryggen er rank.

**Tross
spinkle ankler:
Onkel er flink
og hinker
rundt en
stinkende mink.
Onkel, han
blunker til
enkle munk.
Bokfinken
får et vink.**

John Woodhouse Audubon, Rawpixel.com

Lydia Popkema

**Oppgave 12: Skriv n med N foran K-verset med stavskrift.
Se etter forskriften.**

Kjenner du Venke?
Nå må du tenke!
Kjenner du onkel?
Han har en bank.
Sko'ne er blanke.
Beina er slanke.
Panna er rynket.
Ryggen er rank.

Tross spinkle ankler:
Onkel er flink
og hinker rundt en
stinkende mink.
Onkel, han blunker
til enkle munk.
Bokfinken får et vink.

Oppgave 13: Løs rebusen. Bytt ut talesymboler og store bokstaver med små bokstaver. Les setningen.

NB: To ruter under talesymbolet betyr dobbel konsonant. Dobbelt rute betyr bokstavgruppe.
Alle setninger og navn skal starte med stor bokstav. Sett riktig tegn til slutt.

1

	I		A		I		E			A		E		.

2

	A			A		E	S		A		E		!
							s						

3

	A		E			E		E			E		E		.

4

	A		E		E		E			E		U		.

5

	E		A	E			A		O	G			A		.
				e					o	g					

6

	I			I			I		E		E			Å	.

Strek under stum bokstav = minus lyd, feit S har f-lyd, feit O har å-lyd, feit E har æ-lyd.

Oppgave 14: Fyll inn det som mangler i verset, uten å se etter teksten.

Kjenner du V_____?

Nå må du t_____!

Kjenner du o_____?

Han har en b_____.

Sko'ne er b_____.

Beina er s_____.

Panna er r_____.

Ryggen er r_____.

Tross s_____ a_____:

O_____ er f_____

og h_____ rundt en

s_____ m_____.

O_____, han b_____

til e_____ m_____.

B_____ får et v_____.

Vego, Dreamstime

Supertrooper, Dreamstime

Starphotograph, Dreamstime

Alexander Boden *

* originally posted to Flickr as Chirping Carol, CC BY-SA 2.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=5649780>

Oppgave 15: Del sangteksten i ord med loddrette linjer.

KjennerduVenke?

Nåmådutenke!

Kjennerduonkel?

Hanharenbank.

Sko'neerblanke.

Beinaerslanke.

Pannaerryrket.

Ryggenerrank.

Trossspinkleankler:

Onkelerflinkoghinker
rundtenstinkendemink.

Onkelhanblunkertilenkle
munker.Bokfinkenfaretvink.

Jonn Leffmann, CC BY 3.0 *

Disse fuglene heter munk (hann til venstre, hunn til høyre) pga. kalotten på hodet.

Venstre: Ron Knight from Seaford, East Sussex, United Kingdom - Blackcap Uploaded by snowmanradio, CC BY 2.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=31193932>
Høyre: Marie-Lan Tay Pamart - CC BY 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=84694765> * Mink: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=31394983>

Oppgave 16: Les rim med η-lyd med symbolet N foran K.

Anker rimer: vinke – minke – sinke – blinke – stinke – hinke – klinke – sminke

Frank rimer: tanke – anke – lanke – banke – sanke – skranke – blanke

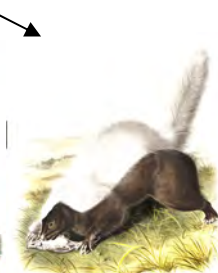
Katinka rimer: tenker – senker – lenker – benker – krenker – innskrenker

Anker rimer: rynker – ynker – klynker – dynker – synker

Venke rimer: bunker – skunker – blunker – klunker – dunker – lunger – munker

John Woodhouse Audubon, Rawpixel.com

Gennady Kim, Dreamstime

Dierregi, Morguefile

Del rimramsene i ord med loddrette linjer.

Frank rimer | y n k e m i n k e b l i n k e s t i n k e h i n k e k l i n k e s m i n k e

Anker rimer | t a n k e a n k e l a n k e b a n k e s a n k e s k r a n k e b l a n k e

Anker rimer | t e n k e r s e n k e r l e n k e r b e n k e r k r e n k e r

Katinka rimer | b u n k e r b l u n k e r m u n k e r l u n k e r k l u n k e r

Venker rimer | r y n k e r k l y n k e r d y n k e r y n k e r s y n k e r

Kamuelaboy Morguefile

Oppgave 18: Les ord med n foran k og o-lyd med u eller å-lyd med o.

1 U-vikar!!!

blunke
et blunk
munk
lunken
dunke

2 U-vikar!!!

dunk
bunke
sunket
punkt
punktlig

3 U-vikar!!!

klunke
dunkel
slunken
skunk
skunken

4 O-vikar!!!

forenkle
forsinke
forsinket
forsinkelse
forankret

Feit o har å-lyd, feit u har o-lyd.

Oppgave 19: Les enkle ord med n+k og ord fra andre fokus.

1	2	3	4
tenke	syrne	sør <u>l</u> ig	vaie
ver <u>d</u> i	rynke	lært	hørt
far <u>l</u> ig	slenge	sor <u>t</u>	snar <u>l</u> ig
mors	bardun	hinke	trang
korn	tørsk	mjau	øye
ø <u>y</u>	rø <u>y</u>	tørne	vei
fei	bein	seng	munk
onkel	rank	fordele	smurning
klang	rørt	kai	haug
fer <u>d</u> ig	krangle	stø <u>y</u>	lei
bø <u>y</u>	vårt	rart	lurt
sær <u>l</u> ig	spinkel	stinke	stenge
horn	sør <u>l</u> ig	bøye	urør <u>l</u> ig
bank	kaie	størst	bokfink
hei	torn	sau	fordøye
pai	skai	springe	høy
for <u>d</u> i	sardin	turne	klærne
barn	daud	køye	forstyrre
nei	rangle	mink	lort
henge	dår <u>l</u> ig	tøye	hai
blank	taus	peis	skau
ær <u>l</u> ig	ankel	meis	gøy
nor <u>s</u> k	kart	ustyr <u>l</u> ig	sei
svart	irsk	surt	sprang
gardin	bjørn	blunke	vinke
slank	feire	først	fordufte
styrte	trenger	turning	erle
tau	flink	ført	forspise
flau	mai	ei teine	fort
løy	fordele	fordra	pauke

Til pedagogen: Ramsene kan leses på skolen eller hjemme, som repetert lesing. Man kan ha ei ramse per dag. De kan også benyttes sammen med bokstav-/bokstavgruppekort. Ved undervisning individuelt og i grupper kan lærer diktere fra ramsene, og elevene skriver ordene med bokstavkort. Ved få elever kan man gi barna ulike ord i eget tempo, noe som hindrer sammenligning og øker effektiviteten. I hel klasse med stasjonsundervisning kan barna på bokstaveskestasjonen diktere hverandre ord to og to eller tre og tre. Etter for eksempel fem ord bytter man rolle, så alle får skrevet. Eleven som dikterer, farger ordet han har diktert, med lys farge eller krysser av. Slik vet gruppa hvor langt de er kommet til neste økt. Ved stum bokstav sier den som dikterer, fra på forhånd.

Strek under stum bokstav = minus lyd. Feit o har å-lyd, feit u har o-lyd, feit e har æ-lyd.

Ekstraoppgave 1: Bøy substantivene i η med N foran K-verset.

Ubestemt form entall (en, ei, et)	Bestemt form entall (den, det)	Ubestemt form flertall (flere)	Bestemt form flertall (de)
(en) onkel			
en bank			
			skoene
			beina
	panna		
	ryggen		
		ankler	
en mink			
(en) onkel			
		munker	
	bokfinken		
et vink		-----	-----

Thesuccess, Morguefile

L. Prang & Co., Wikimedia Commons

Ekstraoppgave 2: Bøy verbene i η med N foran K-verset.

Å skje	Det skjer nå	Det skjedde	Det har skjedd	Det hadde skjedd
<i>Infinitiv</i>	<i>Presens</i>	<i>Preteritum</i>	<i>Perfektum</i>	<i>Preteritum perfektum</i>
	kjenner			
(å) tenke				
	kjenner			
	har			
	er			
	hinker			
	blunker			
	får			

Ekstraoppgave 3: Les vanskeligere ord med n+k og ord fra andre fokus.

1	2	3	4
sprinkel bombardere annerledes tirsdag barnål verten flenge arbeid fyrstikk spankulere forlagt underlegen vertshus stang haug haiene forankring sløyd barskog torner klenge slanking haugen reinsdyr skaiveske hauken sleiv murstein bringe underleppe tankbil	hurtig seier kaianlegg sløyfe mengde vårnatt gardere seg tursekk rørlegger seire gøyal yngre pauken banking fortid tornado overdrevet blåveis forsinket røyskatt lærling tyngre knaus streike fortøye turnere brøyte vaiende klynge sårsalve meieri	overdrevet fortære uforklarlig pingvin turnering fløyte laurbær peiling fortelle støyende slynge vurdering forsinkelse paideig forlagt speilegg lengsel gjærne bombardert martyr fengsel paiformen forsvarlig lærstol dreie fortau fordømme trengsel hjernen årstall flunkende	forlystelse fordømt arbeid bjørnetjeneste bleie slyngel haug farsdag haiene skreiv fartøy avdanket sommerleir sløyd streng haugen reinsdyr kaffekvern fordufte forankret fortvilet morsdag hauken skrangle sleiv forlovet fortid bombarderte seier stjerne krinkler

Til pedagogen: Ramsene kan leses på skolen eller hjemme, som repetert lesing. Man kan ha ei ramse per dag. De kan også benyttes sammen med bokstav-/bokstavgruppekort. Ved undervisning individuelt og i grupper kan lærer diktere fra ramsene, og elevene skriver ordene med bokstavkort. Ved få elever kan man gi barna ulike ord i eget tempo, noe som hindrer sammenligning og øker effektiviteten. I hel klasse med stasjonsundervisning kan barna på bokstaveskestasjonen diktere hverandre ord to og to eller tre og tre. Etter for eksempel fem ord bytter man rolle, så alle får skrevet. Eleven som dikterer, farger ordet han har diktert, med lys farge eller krysser av. Slik vet gruppa hvor langt de er kommet til neste økt.

Strek under stum bokstav = minus lyd. Feit o har å-lyd, feit u har o-lyd, feit g har k-lyd.

Ekstraoppg.4: Les ord, hvilken lyd, n eller η? Skriv n eller η i hver rute.

1		2		3		4
hank	<u>η</u>	minke		drink		lenke
benk	<u>η</u>	vannk <u>opp</u>		vannkraft		avdanket
vannkrus	<u>n</u>	vinke		sminke		vinkanne
tenk	<u>η</u>	anker		stank		m <u>un</u> k
anklaget		dynke		spankulere		ank <u>om</u> met
sank		tanke		vinkaraffel		b <u>un</u> ke
rank		enkel		spinkel		s <u>un</u> ket
finklærne		penklær		linklede		innkvartere
bank		pilfink		dranker		øyenblink
tank		senke		stinke		innk <u>om</u> st
grønkledd		vannkran		innk <u>om</u> ne		betenkt
mink		rynkete		forsinke		b <u>un</u> ken
fink <u>opp</u> er		onkel		tannkost		finkuttet
tenke		innkoding		bokfink		bl <u>un</u> k
vannkanne		bjørkefink		vannk <u>l</u> osett		vannkant
enke		flink		vannkoker		kl <u>un</u> ke
finkåpe		gjenklang		sinke		plenklipping
sanke		sprinkler		forsinket		f <u>or</u> enkling
ank <u>om</u> me		stank		grønnfink		ank <u>om</u> st
jenka		blanke		blinke		tiltenkt
sprinkel		anklage		gjenk <u>om</u> st		innkalle
innkast		s <u>l</u> ank		snøfink		blinkende

Ekstraoppgave 5: Les ord med konsonantforbindelser.

1 <u>-GR-</u>	2 <u>-KN-</u>	3 <u>-GL-</u>	4 <u>-LSK</u>
hegre	rakne	hagl	elsk
hegrer	rakner	hagle	elske
tigrer	raknet	regle	elskede
tigrene	våkne	regla	falsk
digre	våkner	vagle	falske
begre	våknet	vagler	polsk
begrene	lekne	nagle	polske
fagre	sakne	nagler	sprelsk
fagreste	saknet	ruglet	rebelsk
vegge	saknede	regler	ilsk
vegrer	o-lyd drukne	reglene	ng=η engelsk

Strek under stum bokstav = minus lyd. Feit o har å-lyd, feit u har o-lyd, feit s har f-lyd.

Språklydhus på oslomål inkludert skarre-r og bokstavløse lyder

h h					
p pp	b bb	f ff	v hv (vv)	t tt	d dd
p pp		b bb		f ff	
v hv (vv)		t tt		d dd	
s ss		z zz		x xx	
r rr		l ll		n nn	
m mm		j gj		k kk	
g gg		ng ng		r rr	
drøvel		tunge-rygg		gane	
tann		leppe		bakgom	
forjom		forjom		forjom	
tunge-spiss		tunge-spiss		tunge-spiss	
r		r		r	

Vokaler: a e ¹ e ² i o u y æ ø å									
Diftonger: ei au øy ai ai oy oi									

Fokus © Toril Karstad Kreativ Læring

Hjerte symboliserer stemt/ustemt-par. Døra angir artikulasjonssted, der nedre artikulator er aktiv og derfor nevnes først (leppe mot tann).

Bokstaver og bokstavgrupper i liten skrift forteller om språklydens skrivemåter, der stumme bokstaver regnes som del av grafemet.